

תמיהת ר"י לנדא מדוע לא תחשב קריאת המגילה לת"ת

הגמרא במסכת מגילה (ג.) מביאה את דבריו של רב יהודה בשם רב, לפיהם כהנים בעבודתן ולויים בדוכן וישראל במעמדן - כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה. וכך מבואר גם בבבלי: תניא נמי הכי, כהנים בעבודתן ולויים בדוכן וישראל במעמדן - כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה. ומוסיפה הברייתא: מכאן סמכו של בית רבי, שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה, קל וחומר מעבודה - ומה עבודה שהיא חמורה מבטלין, תלמוד תורה לא כל שכן.

והרש"ש על אתר מציון כי בזכרוננו שראה בתשובת בית אפרים שהקשה, מדוע מחשיבה הגמרא דבר זה ל'ביטול תורה', עד שדנה היא בק"ו מעבודה שמוותר לבטל תורה כדי לקרוא מקרא מגילה - וכי קריאת המגילה איננה דברי תורה שהלומדם מקיים בכך מצות תלמוד תורה. ואכן קושיה זו נמצאת לפנינו בבית אפרים (או"ח סימן סח) שם הוא מביא ששאלו כן במשתה הפורים מחותנו רבי יעקבא לנדא, בן הנודע ביהודה. שם הוא מוסיף שהקושיה תתעצם לדעת האומר "מגילת אסתר ברוח הקודש נאמרה" (מגילה ז.).

דעת הבית אפרים שהמגילה אינה אלא הלל ופרסומי ניסא

בתשובתו מעיר הבית אפרים, שעל קריאת המגילה אין הקושיא קשה כל כך, כי באמת יש מקום לומר שאין בקריאתה משום קיום מצות תלמוד תורה, ואינה אלא הלילא ופרסומי ניסא. וכן הוא בפשיטות למאן דאמר שהמגילה נאמרה לקרות ולא נאמרה לכתוב, אך גם למאן דאמר שנאמרה אף לכתוב, לא היה הצווי לכותבה כדי ללמוד מתוכה כמו נביאים וכתובים - אלא רק משום מצות קריאה, שכך תיקנו על פי רוח הקודש לקרותה מתוך הכתב. אך כשקורין בה, אין בכך משום קיום מצות תלמוד תורה כי אם משום מצות קריאה, שאינה כדי להתלמד אלא רק למען יספרו לבניהם דור אחרון, אשר הגדיל ה' לעשות עמנו, ולפרסם תוקפו של נס. ואינו דומה לשאר נביאים וכתובים שנאמרו ברוח הקודש ומסרום לעם ה' בתורת 'דברי קבלה' כדברי תורה ללמוד בהם, ולתכלית זה הם כתובים ומסורים לעם ה' אלה. ולכן בקריאת המגילה אינו מקיים מצות תלמוד תורה אלא רק מצות חכמים בקריאתה.

ועל פי זה מסיק הבית אפרים: ואם הוא קורא המגילה באמצע השנה, אף אם מבין מה שקורא, אינו דומה לקורא בנביאים וכתובים שניתנו ללמוד ולא לשם מצות קריאה בלבד.

וביד דוד (ד.) הביא בשם חקרי לב (סימן מה להלכות ברכת המזון) שנשים פטורות מקריאת המגילה לפי שמגילה בכלל תלמוד תורה. והקשה עליו, דאם כן מה אמרה הגמרא 'מבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה', והרי אין זה ביטול כיון שהמגילה בכלל תלמוד תורה היא. אך לא נתן טעם לדבריו, מדוע לא תהיה קריאת המגילה כתלמוד תורה. ולדברי הבית אפרים יבוארו הדברים היטב.

גדול הקורא קריאת שמע בעונה יותר מהעוסק בתורה

אמנם, מעורר רבי אפרים זלמן מרגליות, כי שאלה זו תתעצם על דברי הגמרא בברכות (י:): אמר רב מני, גדול הקורא קריאת שמע בעונתה יותר מהעוסק בתורה, מדקתני 'הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה' מכלל דקורא בעונתה עדיף, ע"כ. והדברים תמוהים, שהרי כשקרא קריאת שמע קיים בכלל זה גם מצות תלמוד תורה, ואם כן פשוט וברור שהקורא קריאת שמע - ומקיים בכך גם מצות קריאת שמע וגם מצות תלמוד תורה - עדיף על העוסק בתורה שאינו מקיים אלא רק מצות תלמוד תורה.

כך גם יש להקשות בדברי רש"י בשבת. דהנה שנינו במשנה בשבת (ט:): מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפילה. ואמרינן בגמרא (יא:): אתאן לדברי תורה, דתניא חברים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפילה. ופירש רש"י (ד"ה חברים): מפסיקין תורתן לקריאת שמע דזמנה דאורייתא, דכתיב 'ובשכבך ובקומך', ואין מפסיקין לתפילה, ע"כ. ולכאורה צ"ב מה הוצרך רש"י לטעם זה, הלא אף קריאת שמע - דברי תורה היא, ואם כן, פשוט שעליו להפסיק מלימודו כדי לקרות קריאת שמע, שהרי אינו מתבטל מדברי תורתו, ואף מוסיף על כך מצות קריאת שמע.

ובאמת עמד על הערה זו הרשב"א בברכות (י:): שהרי פשיטא שאף קריאת שמע היא תורה ועדיפא משום דבעונתה, דהיינו שבקריאת שמע מקיים שתי מצוות; קריאת שמע ותלמוד תורה. ולכן ביאר הרשב"א שחידושו של רב מני הוא באופן ששונה במשנה ולא קורא במקרא, שאף שיש חשיבות ללימודו יותר מקריאה בתורה, מכל מקום בשעת קריאת שמע יש לו להפסיק ולקרות קריאת שמע - ומכך שמענו שהקורא קריאת שמע עדיף על העוסק בתורה, היינו אפילו עוסק במשנה ולא רק בתורה שבכתב.

חידושו של הבית אפרים שהלומד נביאים וכתובים מבטל תורה לגבי משנה וגמרא

ועל פי זה יישב הבית אפרים את עיקר קושיית רבי יעקבא לנדא, כי בודאי קריאת מגילה אינה עדיפה מקריאת שמע, והמתבטל מלימוד משנה ותלמוד כדי לקרות בנביאים וכתובים בכלל ביטול תורה הוא ומכל שכן קריאת המגילה. אם לא משום חביבות מצוה בשעתה ופרסומי ניסא כמו שלמדו של בית רבי מכ"ש מביטול עבודה - שכך קיימו וקיבלו עליהם על פי מרדכי ואסתר שאמרו ברוח הקודש להפסיק למקרא מגילה אפילו מעבודה, וכ"ש מתלמוד תורה.

ומוסיף הבית אפרים: ונראה, דאפילו בלימוד נביאים וכתובים בדרשות המקראות, הוי ביטול לגבי לימוד

ביטול

תורה

באיכות

יום רביעי יא טבת

מגילה דף ג

הגה"ת

a8843414@gmail.com

משנה וגמרא. וכ"ש בקריאה בעלמא. ומשנה מפורשת היא במסכת שבת (קטו). על קריאת כתובים בשבת ש"אין קורין בהם מפני ביטול בית המדרש", ופירש רש"י (ד"ה בין): דמשכי ליבא [- מושכים את לב הלומד], ובשבת היו דורשין דרשה לבעלי בתים שעוסקין במלאכה כל ימות החול. ובתוך הדרשה היו מורין להן הלכות איסור והיתר, וטוב להן לשמוע מלקרות בכתובים.

ואם כי היה אפשר לפרש בדברי רש"י שאין דין זה מחמת ביטול תורה אלא שבכך ידעו הלכות איסור והיתר לאפרושי מאיסורא, הרי שלא משמע כן בלשון המשנה 'ביטול בית המדרש'. וביותר, שהרי בגמרא שם (קטז): אמרו: אע"פ שאמרו כתבי הקודש אין קורין בהן, אבל שובין בהן ודורשין בהן, ופירש רש"י: שובין בהן, כגון מדרש שיר השירים וקהלת. הרי שעיקר הדין שלא לקרות במקרא, והיינו כנ"ל משום שהוא ביטול תורה באיכות כלפי לימוד דרשות חז"ל.

ובכך מבאר הבית אפרים את מה שאמרו חז"ל במדרש שדוד המלך ביקש רחמים מלפני הקב"ה שכשיאמרו שירות ותשבחות שבתהילים יקבלו שכר כאילו עוסקים בנגעים ואהלות. ולכאורה צ"ב שהרי מבואר במדרשים וכ"כ התוספות ביבמות שדוד המלך אמר את ספר תהילים ברוח הקודש. אלא ע"כ שאף דבר שנאמר ברוח הקודש והוא בכלל הכתובים, כמגילת אסתר, מכל מקום אין מקבלים עליו שכר כעוסק בנגעים ואהלות.

דעת הריטב"א שהעוסק במקרא אינו נוטל שכר

ועוד הביא משמעות מדברי הגמרא בבא מציעא (לג). העוסקים במקרא - מדה ואינה מידה, במשנה - מדה ונוטלים עליה שכר, ומשמע שהעוסק במקרא אינו מקבל שכר. וכתב על כך שאין כוונת הגמרא שאינו מקבל שכר כלל, אלא שאין לו שכר הראוי לעמלו תורה ששכרן מרובה, וכדאמרין ותלמוד תורה כנגד כולם. אך שוב הוסיף: ואפשר, דמי שיש לו לב לעסוק במשנה ותלמוד, ועוסק במקרא ומבטל ממשנה ותלמוד - אינו מקבל שכר כלל, ויצא שכרו בהפסדו.

אמנם הריטב"א (ב"מ שם) כתב וז"ל: העוסק במקרא מדה ואינה מידה, פירוש, שאין נוטלין עליה שכר. דכיון דגבי משנה קתני 'ונוטלין עליה שכר' מכלל דבמקרא אין נוטלין עליה שכר. מכל מקום מידה היא, כלומה, מוטב שיעסוק במקרא ואל ישב בטל, שמא מתוך המקרא יבוא לידי משנה ויטול עליה שכר.

והנה בכלל שאלת רבי יעקבא לנאד נכללות שתי קושיות. א' מדוע באמת לולי הלימוד מעבודה לא היו מבטלים ת"ת מפני קריאת מגילה, והלא בקריאת המגילה מקיים מצות תלמוד תורה וגם מקרא מגילה. וקושיה זו תתיישב בפשיטות לפי דברי הרשב"א, כי זה ודאי מבואר ברשב"א שהעוסק במשנה הרי הוא במעלת תלמוד תורה גדולה מהקורא מקרא.

ביאור הפני יהושע שקריאת שמע מקיים אף בלא כוונה משא"כ תלמוד תורה

וכעין זה כתב הפני יהושע (ברכות שם) לבאר חידושו של רב מני שגדול הקורא קריאת שמע בעונתה מעוסק בתורה, שהרי קריאת שמע סגי בקריאה אף בלא כוונה למאן דאמר מצוות אינן צריכות כוונה. ואפילו למאן דאמר מצוות צריכות כוונה, היינו רק כוונת המצוה ותו לא. משא"כ מצות תלמוד תורה - הרי אמרו בגמרא בברכות (טו): דלכולי עלמא בדברי תורה בעינן 'הסכת ושמע ישראל', וכן דרשו מהכתוב 'ושננתם' - שיהיו דברי תורה מחודדין בפיו. דהיינו שעיקר מצות עסק התורה היינו להבין הדין, וכמו שאמרו גדול תלמוד שמביא לידי מעשה. ולכן היתה הו"א שתלמוד תורה בעסק התורה בהבנה, עדיף מקריאת שמע שקורא בלא כוונה כלל או רק בכונת המצוה.

אמנם לפי ביאור זה נראה שלא יועיל הדבר ליישב קושיית הבית אפרים בגמרא במגילה, כי אם נבוא ונדון אם להצריך הלומד להפסיק מלימודו לשם מקרא מגילה, הרי זה גופא נתבענו שיפסיק מלימודו וילך לשמוע מקרא מגילה, ולכוון ליבו להבין מה שקורא באופן שיקיים בכך גם מצות תלמוד תורה. ורק לדברי הרשב"א יש מקום לתרץ כנ"ל, וכמו שכתב הבית אפרים.

אלא שגם לדברי הרשב"א, יש מקום להעיר על לשון הגמרא 'מבטלין' שמשמע שיש בכך משום ביטול תורה, ודבר זה לא נזכר ברשב"א - אך כן חידש הבית אפרים לפי סברת הרשב"א, שמאחר ולימוד תורה במקרא פחות הוא בדרגתו מלימוד תורה במשנה - ממילא יש בכך משום ביטול תורה.

לימודו המבהיל של המשגיח רבי ירוחם מתביעת המלאך מיהושע

עוד אמרו בגמרא במגילה (ג): "ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וגו' וישתחו' (יהושע ה יג)... אמר לו, אמש בטלתם תמיד של בין הערבים, ועכשיו בטלתם תלמוד תורה. אמר לו, על איזה מהן באת. אמר לו, עתה באתי. מיד, וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק, אמר רבי יוחנן, מלמד שלן בעומקה של הלכה. ופירש רש"י (ד"ה עתה): על של עכשיו. והתוספות (שם) הביאו פירוש ריב"ן, על תלמוד תורה באתי דכתיב ביה (דברים לא) "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת".

אמר על כך המשגיח רבי ירוחם (דעת תורה, במדבר עמוד נו): זה מובן שלא היה אצלם ח"ו ביטול תורה כפשוטו. הלא עסקו במלחמת מצוה, וכל הצלחתם במלחמותיהם היתה בגדר נסיי, בזה שהיו דבוקים בו יתברך שמו, ואיך אפשר שיהיו בטלים מן התורה ח"ו. ומהתיקון ש'לן בעומק' נראה גם כן שהחטא היה על ש'ביטלו תורה בעמק', לפי מדרגתם. ורואים אנו מזה דבר מבהיל, שגם בלימוד תורה בכל היכולת, רק חסרון בעמק - באיכות - העונש הוא כעל ביטול תורה ממש! וביאור הדבר, כי התורה כולה, אמיתת מציאותה הוא רק באיכות ולא בכמות, וממילא מובן שביטול בעמק - באיכות - הוא ביטול תורה ממש. וזו ביקורת גדולה על אותם הלומדים מסכת פעמים אחדות, ויותר אינם יכולים ללומדה ורוצים רק בחדשות. זוהי הראיה היותר ברורה שאינם יודעים מהו תורה, וחושבים ח"ו שהתורה היא בהכמות, והלא מציאותה הוא רק באיכות. ומובן שבלמוד מסכת רק פעמים אחדות לא אחזו אף בהדד לינק, ואין להם שום שייכות למסכת במציאותה האמיתית.

"וזו
ביקורת
גדולה
על אותם
הלומדים
מסכת
פעמים
אחדות,
ויותר אינם
יכולים
ללומדה
ורוצים רק
בחדשות"